

1

Opmerking vooraf

- We beginnen met wat er nog is blijven liggen van dag-1 dus neem ook vandaag alle powerpoints mee wanneer je mee wilt lezen.

Maieutiek-2025_zomer

2

2

Vragen

- Wat is voor jezelf belangrijk in het ouder worden? (voorbeelden of anti-voorbeelden?)
- Wat zou er aan de orde moeten komen in een goed discours over ouder worden/veroudering en wat is jouw aandeel daarin?

Maieutiek-2025_zomer

3

3

Levenskunst op leeftijd

1. Ouder worden als objectieve kennis over een ouder wordend lichaam, waarbij brein ook materie is en niet geest. (tellen, meten wegen)
2. Ouder worden als een positie binnen een betekenisverlenend veld van politiek, wetenschap, zingevingsprocessen (taal en beleving)
3. Individueel of collectief/ maatschappelijk?

Maieutiek-2025_zomer

4

4

Jung (1875-1961)

- Jung stelt dat ouder worden en geslaagd zijn ook impliceert dat grote delen van wie je bent ongebruikt zijn gebleven en dat kan tot ongelukkig zijn leiden.
 - Hij zegt schaar je achter wat en wie je nu bent en denk van daaruit verder.
- Hoe beperk je jezelf, zonder bitterheid en spijt, lijkt zijn belangrijkste vraag. Levenskunst vraagt persoonlijke groei.

Maieutiek-2025_zomer

5

5

De Beauvoir (1908-1986)

- In tegenstelling tot Jung ligt hier de nadruk niet op individuele ontplooiing, maar op de maatschappij die bepaalde vormen van leven faciliteert en andere beperkt.
- Het ligt niet alleen aan jezelf hoe je oud kunt worden. Nuttig zijn is de norm en dat sluit ouderen makkelijk uit van het goede leven.
- Levenskunst vraagt maatschappelijke verandering.

Maieutiek-2025_zomer

6

6

Belichaamd zelf en context

Tussen 'dit is de generatie die wil blijven' (440) en 'hypercultuur van de eindigheid' (434) (Zie college 1) pleit Baars voor 'vereindiging'. (435)

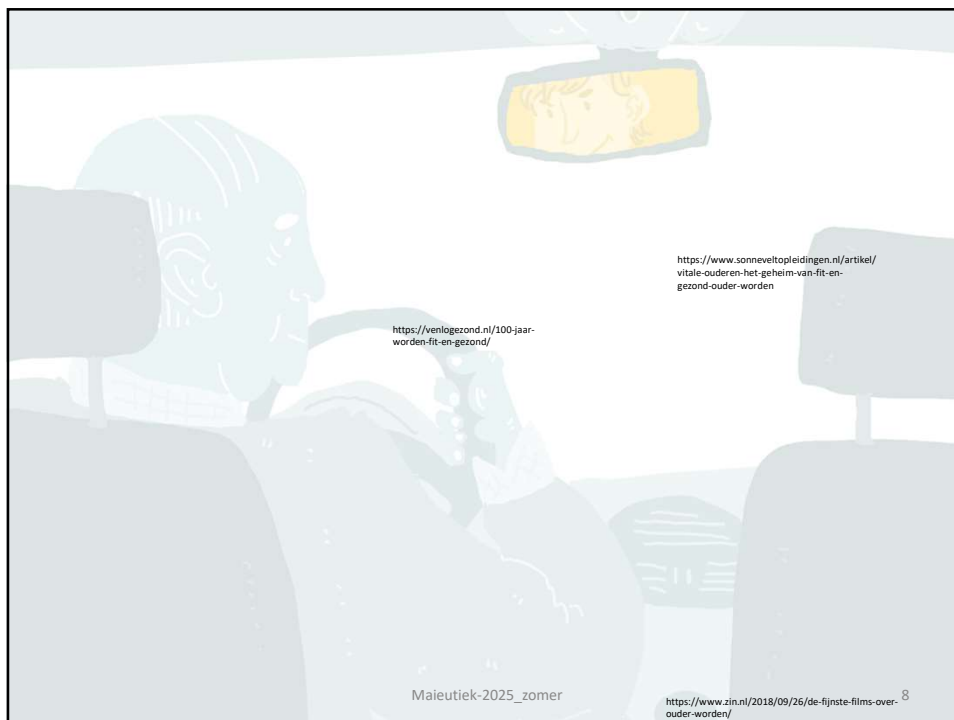
Individuele verhalen over leven dat ook eindig is in een sociale omgeving die veronderstelt dat individuen zelf hun leven leiden.

Trudy Dehue waarschuwt voor de commerciële versie van het vertoog dat ontstaat rondom dit thema.

Maieutiek-2025_zomer

7

7

8

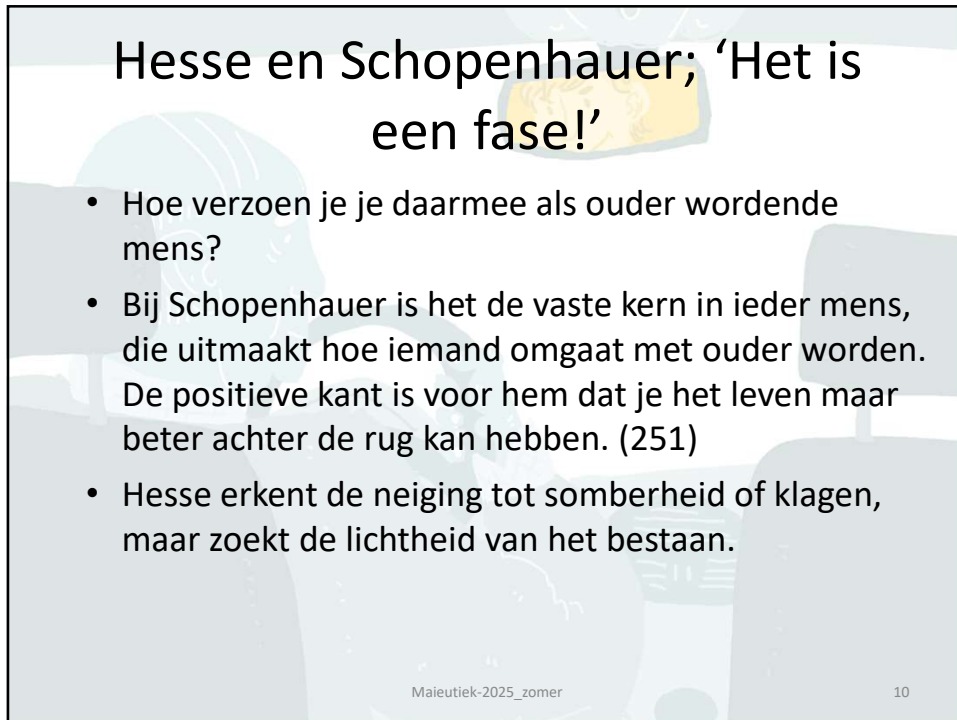
Belichaamd zelf

Bron <https://www.scootmobiel-comfortabel.nl/blogs/blog/wie-mag-een-scootmobiel-rijden/>

Zie ook <http://www.jennyslatman.nl/wp-content/uploads/2018/05/hoe-belichaamd-is-het-corps-propre.pdf>

Maieutiek-2025_zomer 9

9

Hesse en Schopenhauer; 'Het is een fase!'

- Hoe verzoen je je daarmee als ouder wordende mens?
- Bij Schopenhauer is het de vaste kern in ieder mens, die uitmaakt hoe iemand omgaat met ouder worden. De positieve kant is voor hem dat je het leven maar beter achter de rug kan hebben. (251)
- Hesse erkent de neiging tot somberheid of klagen, maar zoekt de lichtheid van het bestaan.

Maieutiek-2025_zomer 10

10

Zingeving, levenskunst en eindigheid

De kritische generatie heeft zijn heilige huisje verbrand, maar moet nu leven met de gevolgen.

Hoe kom je aan zingeving als alles wat ooit vanzelfsprekend was door die kritiek uit zijn vanzelfsprekendheid is losgerukt?

Als je geen zin hebt, moet je maar zin maken!

René Gude (1957-2015) Humeurmanagement

Maieutiek-2025_zomer

11

11

De mens is een tijdelijke samenklontering van deeltjes

De mens hoort bij de natuur, waarbij de atomen een tijdje deze menselijke vorm aannemen en straks, als alles, weer uiteenvallen. (van Democritus 4de eeuw BCE)

De goden (blz. 101) zijn niet degenen van wie mensen het goede kunnen verwachten. Kennis over goden en mensen is een bijdrage aan een beter leven. (homeostase)

Maieutiek-2025_zomer

12

12

Denken in termen van een doel en een bedoeling

Plato en Aristoteles gaan (i.t.t. Democritus) beiden uit van een doel en een bedoeling met de mensen. Er is een metafysica.

Deze 'twee wereldentheorie' werd in het Christendom opgenomen.

Voor het denken over eindigheid en zingeving heeft dit een enorme impact.

Maieutiek-2025_zomer

13

13

God is dood

Als Nietzsche schrijft (eind 19de eeuw) dat God dood is en wij zijn moordenaars. Hij beschrijft het einde van een lang tijdperk waarin de meeste mensen uitgingen van:

- een doel (telos)
- én dus een zin van het leven
- en een eeuwigheid daarna.

(n.b. Binnen dat idee zijn er veel verschillen, maar dit is wat ze gemeenschappelijk hebben)

Maieutiek-2025_zomer

14

14

Cicero 106-43

Redenaar en leermeester van de jongere mannen die de politiek in willen. Ouder was toen zeker wijzer en kwam met recht van spreken. Maar hij was zelf ook somber door levensomstandigheden. (58)

Iedere fase heeft zijn eigen nut en betekenis.

Vrijheid van denken over óf er een ziel is of niet, óf de geest van het lichaam loskomt of niet. (blz. 73 en 77)

Maieutiek-2025_zomer

15

15

Nietzsche

Groot liefhebber van de klassieke wereld; geen almachtige god, geen doel, geen zin.

Doordenken van zijn concepten zonder taboe.

Zie zijn opvattingen over mogen sterven of zelfs moeten sterven. (264/265)

Maar anderzijds is er een doorgaande lijn met alle denkers voor hem; zinvolheid in de rede, die beklijft in boeken (265)

Maieutiek-2025_zomer

16

16

Nietzsche

- Er is geen ziel en geen kern die gedachte wordt later heel zichtbaar in het Franse existentialisme.
- Maar ook worden wie je bent. Leeft in een tijd van opgelegde vormen. Vrijheid is worden wie je bent en leven naar je (onderdrukte) natuur.
- Kritiek op zich 'canoniserende' ouderen (270) én behoefte zijn nageslacht te inspireren. (271)

Maieutiek-2025_zomer

17

17

Nozick (1938-2002)

- Nozick denkt net als Cicero na in twijfel; is er een ziel of niet?
- Wat betekent een hiernamaals (metafysica) voor je leven nu?
- Is de behoefte aan voortleven ook een gevolg van een nog niet voltooid leven nu?
- Kun je ook je leven juist aan het einde serieus in de waagschaal stellen? (368)

Maieutiek-2025_zomer

18

18

Nancy (1940)

- Vanuit het lichaam- geest onderscheid kijken naar de samenhang:
- Ben ik mijn lichaam?
- Wanneer merk ik mijn lichamelijkheid op?
- Wanneer voelt het eigen lichaam als vreemd?
- Ook de indringer in mijn lichaam ben ik.
(indringers zoals een prothese, gebit of transplantatie die je jezelf laten voelen)

Maieutiek-2025_zomer

19

19

Zin hebben of zin maken en ouder worden

- Leven als leerschool
- Leven als voorbereiding

Zingevend; ouder worden is wijzer of beter worden of dichter bij het doel komen.

- Leven als toevalligheid
- Leven als fundamenteel eindig

Geen gegeven zin; óf ouder worden zien als leven in falend materiaal óf (Gude) zin maken.
Hoe ziet dat er dan uit?

Maieutiek-2025_zomer

20

20